

PILKE

PILKE

04 Pääkirjoitus

06 Aktivistikuva

12 Tarinoita sateenkaarihengellisyydestä

20 Taide sanansaattajana

26 10 myyttiä intersukupuolisuudesta

32 Sateenkaarimedian vuosikymmenet

36 Päiväkirja

Tekijät

Päätoimittaja:

Kaamos Metsikkö (they/them)

Kirjoittajat:

Sera Heikkilä (she/her)
Ansa Kurola (they/she)
Ella Leppänen (she/her)
Jutta Majava (she/her)
Essi Miettinen (she/her)
Farhia Omer (she/her)

Kuvittajat ja kuvaajat:

Oona Markkanen (she/her)
Roni Rekomaa
Silja-Riikka Seppälä (she/her)
Sebastian Sotavalta (he/him)
Sonja Voutilainen (she/they)

Taitto:

Oona Mäkelä (she/her)

Toimitussihteeri:

Katriina Kontuniemi (she/her)

Tuottaja:

Iita Stenberg (she/they)

Pääkirjoitus

Taiteeseen ja tarinaan samastuminen on voimakas kokemus, joka luo ja vahvistaa yhteisöjä. Sarjakuvat, erityisesti ruohonjuurisarjakuvat, mahdollistavat tarinoiden ja kokemusten jakamista yhteisöjen sisällä. Sanalla ruohonjuurisarjakuva tarkoitetaan visuaalisesti toteutettua tarinaa, jolla taiteilija pyrkii muuttamaan yhteiskuntaa tavalla tai toisella.

Suomessa ruohonjuurisarjakuvat ovat olleet ensisijaisesti maahanmuuttajien, uhanalaisien kielten puhujien sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien media. Se on toiminut niin taideaktiivismin muotona kuin opetuksen, viestinnän ja vaikuttamisen välineenä. Monille vähemmistöön kuuluvalla sarjakuvataiteilijalle ensisysäys taiteen lajin ääreen on ollut halu nähdä itsensä kaltaisia hahmoja ja lukea tarinoita, joihin voin samastua. Sarjakuvataide on Suomessa yhä moninaisempaa ja feministisempää, ja vähemmistöjen tarinat tulevat kuulluksi sarjakuvan muodossa yhä suuremmille yleisöille.

Sarjakuva vähemmistöjen itseilmaisun ja kommunikaation keinona on monella tapaa loistava. Sen toteuttaminen on suhteellisen edullista ja sen julkaisu ja levittäminen on mahdollista monenlaisilla alustoilla ja matalalla kynnyksellä. Viimeinkin myös Pilke-lehdessä nähdään sarjakuvaa! Tässä numerossa nähdään Sebastian Sotavallan sarjakuvamuotoinen päiväkirja (S. 36), jossa hän jakaa omaa arkeaan ja parisuhdettaan, ja kuvaa samaan aikaan niiden tavallisuutta ja erityisyyttä.

Lisäksi sivulla 20 voi lukea Warda Ahmedin haastattelun, jossa pohditaan sarjakuvataiteilijuutta ammattina, vähemmistöjen ääntä sarjakuvassa sekä sitä, miten yhteiskunnan arvojen ja asenteiden muutos tulee näkyväksi sarjakuvissa.

Kuten Ahmed haastattelussa mainitsee, vähemmistöjen elämästä kertovat sarjakuvat luokitellaan usein poliittiseksi myös silloin, kun ne eivät siihen varsinaisesti pyri. Taiteilijan oma vähemmistöstatus näkyy tarinan hahmojen moninaisuutena, eikä moninaisuuden itsessään tarvitsisi olla poliittista.

Kuitenkin vähemmistöön kuuluvalla lukijalle tarinaan samaistumisen kokemus voi olla hyvin erityinen ja voimaannuttava. Siksi myös omien arkisten tarinoiden ja kokemusten jakaminen matalalla kynnyksellä yhteisölle on tärkeää.

Rakkaat lukijat, lukekaa sarjakuvia, tehkää niitä ja lähettäkää niitä meille!

Terveisin,
Kaamos Metsikkö, päätoimittaja

Aktivistikuva Linda-Maria Roine

Linda-Maria Roine tuli tunnetuksi Mercedes Bentso-nimisenä räppärinä. Syksyllä hän vaihtoi artistinimensä Mercedesiksi ja haluaa nyt tehdä someaktivismiin sijasta vaikuttamista musiikin ja kirjoittamisen keinoin.

“Tänä päivänä se on ehkä eniten kirjoittamista ja puhumista, oman äänen käyttämistä tärkeiden asioiden puolesta”, Linda-Maria Roine, 28, kuvaillee aktivismin merkitystä itselleen. Hän on tilannut kahvilassa kupin mustaa kahvia ja lakkaa kynsiään mustaksi.

Roine on muusikko ja kirjailija, joka julkisuudessa tunnetaan entisellä artistinimellään Mercedes Bentsona. Roine keskittyy aktivismissaan romanien, naisten, seksuaalivähemmistöjen ja eläinten oikeuksien edistämiseen. Aktivistisanan sijaan Roine kuitenkin toivoo, että hänestä puhutaan yhteiskunnallisena vaikuttajana.

“Nykyään sana aktivisti tuntuu viittaavan paljon someaktivismiin. Yhteiskunnallinen vaikuttaja kuulostaa vielä tyylikkäämmältä kuin aktivisti”, Roine pohtii.

Viime kesänä Roine oli osa aktivistijoukkoa, joka järjesti Oikeus hengittää -mielenosoituksen Helsingin Senaattorilla. Tietoisuuden levittäminen romanien oikeuksista ja heihin kohdistetusta syrjinnästä oli mielenosoituksen paras seuraus, Roine toteaa.

“Hidastahan muutos on ja se, että puhutaan on ensimmäinen askel. Mitä muuta siinä torilla olisi voinut hetkessä saada aikaan?”, hän kysyy.

Roine kertoo, että monet ihmiset olivat tuntuneet ensimmäistä kertaa ymmärtäneensä kuinka perusoikeuksista romanien kohdalla vielä taistellaan.

“Koen, että olen ehkä ensimmäinen Suomessa, joka on puhunut haastavista romaniasioista niin, että huomioi sekä yhteisön kohtaaman rasismien, että yhteisön sisäiset ongelmat.”

Roine kuvailee noidankehää, joka syntyy, jos kokonaisuudesta jättää osan pois. Jos puhutaan

vain romanien kohtaamasta rasismista, yhteisön sisäiset ongelmat, kuten päihteidenkäyttö tai homofobia lakaistaan maton alle.

“Syrjintä lisää syrjäytymistä ja syrjäytyminen lisää niitä kaikkia muita ongelmia, jotka purkautuvat vaikka homofobiana tai naiseen kohdistuvana väkivaltana. Ja ulkopuolelta epäillään, miksi tuolla on noin paljon väkivaltaa, pitääkö noita jotenkin varoa, mikä taas lisää rasismia, mistä syntyy se kehä.”

Roine miettii usein rasismia käsitteleviä keskusteluja kuunnellessaan sitä, miten romanit keskusteluun sijoittuvat vai sijoittuvatko ollenkaan.

“Romaniaktivismi on pakko nimetä erikseen, koska romanit unohtetaan usein rasismikeskusteluista.”

“Yksi ongelma someaktivismissa on se, että kopioidaan suoraan Jenkeistä valmiit intersektionaaliset feminismin keskustelutavat. Puhun toisessa kirjassani esimerkiksi bipoc-termistä. Minusta se on tosi erikoinen käsite Suomessa ja Euroopassa käytettäväksi, koska siinä pitäisi olla myös romanit mukana, jos haluttaisiin mainita syrjityimmät ryhmät erikseen.”

Toinen esimerkki romanien ulossulkeemisesta näkyy myös somessa levinneessä

väitteessä, että Suomi on Euroopan Unionin rasistisina maa.

“Ärsyttää, että pitää siitä aina sanoa, että siinä tutkimuksessa ei ollut mukana kaikkia EU-maita, eikä tarkasteltu kaikki syrjityjä ryhmiä. Ei voi sanoa, että Suomi olisi antirasismissaan Romaniaa jäljessä.”

Aikaisemmin Roine teki aktivismiaan enemmän myös somessa, mutta nykyään hän keskittyy hitaampiin medioihin, kuten musiikin, kirjojen ja podcastinsa tekemiseen. Näiden lisäksi hän aloitti

syksyllä Kirkko ja kaupunki -lehden kolumnistina.

“Koin someaktivismiin tekemisen raskaaksi. Haluan enemmän keskittyä sellaiseen aktivismiin, joka on jollain tapaa pysyvää ja jonka vaikutus jää elämään. Sellaiseen, josta nopeiden somereaktioiden sijaan seuraa oikeaa vuorovaikutuksellista keskustelua.”

Roineen mukaan somessa ihmiset oletetaan helposti neurotyypillisiksi.

“Pitää osata reagoida rauhallisesti, ei saa ottaa tunteisiin asioita ja täytyy kestää kaikki tuleva palaute, mikä on myös mielenterveysnäkökulmasta hirveän kohtuuton vaade.”

Roineella on ADHD:n lisäksi persoonallisuushäiriö, jonka takia aktivismi somessa oli erityisen raskasta.

“En osannut erottaa itseäni aktivismista. Jos joku sanoi minulle postaukseni olevan ongelmallinen, niin en pystynyt erottamaan sitä, etten minä ole ongelmallinen vaan jonkun mielestä postaus on. Aivoni eivät osaa tunnistaa sitä onko kyseessä todellinen uhka vai ei.”

Call outatuksi tuleminen, eli julkisest vastuunottamisen vaatiminen, aiheutti kehossa saman reaktion kuin koulukiusaajien puheiden kuunteleminen, Roine kuvailee. Nykyään hän haluaa tietoisesti seurata Instagramissa lempeiksi ja helposti lähestyttäviksi kokemiaan aktivisteja.

“Haluan pureskella, etsiä tietoa ja sisäistää asiat omassa tahdissani. Kaikillmutta minulla asioiden lempeästi ilmaisu menee paremmin jakeluun.”

Roine on syksyllä tehnyt somessa aktivismia vain asioista, joista hän kokee, että hänellä on todella sanottavaa. Yksi tällainen projekti on Roineelle henkilökohtaisesti merkittävä Suojaikäraja18-kansalaisaloite. Aloite vaatii yleisen suojaikärajan nostoa nykyisestä 16-vuotiaasta 18-vuotiaaksi vedoten siihen, että alle 18-vuotias on Suomen lain mukaan lapsi.

“Aloite on ollut unelmani. Harmittaa todella paljon, ettei suojelevaa lakia ole ollut silloin, kun olen itse ollut 16. Se oli aika, jolloin minua on vahingoitettu eniten.”

Kannatusilmoitusten keruu alkoi marraskuussa ja aloitteen julkaisun yhteydessä Roine julkaisi

kuvia itsestään 16-vuotiaana. Hän toivoi, ettei aloitetta vastustavaa keskustelua käytäisi hänen omilla sivuillaan, koska aihe on hänelle kipeä. Jaksamisessa on auttanut se, että ympärillä on ollut Roinetta tukevia ihmisiä, kuten kihlattu Janne Raninen.

“Se on super tärkeää, että tuntuu siltä, ettei ole yksin puolustamassa aloitetta. Ja se, että on ymmärtänyt, että minulla on oikeus asettaa tässä asiassa itelleni rajat. Jos joku ei kunnioita pyyntöäni niin voin blokata sen. Mulla on mahdollisuus suojella itseäni.”

Kun Roineelta kysyy, mikä on hänen syvin motiivinsa aktivismin tekoon, hän naurahtaa.

“Nyt menee teologiseksi, mutta enhän minä tässä viitsi valehdella, joten sanotaan nyt ihan suoraan. Koen, että se on minun tarkoitukseni tässä elämässä, se on tehtäväni. Koen, että se on sekä velvollisuus että etuoikeus, koska voin tehdä niin ilman esimerkiksi väkivallanpelkoa. Kaikki ei niin pysty tekemään.”

Tänä syksynä Roine vaihtoi artistinimensä Mercedes Bentsosta Mercedekseksi. Mercedes on Roineen uusi alterego.

“Toivottavasti Mercedes olisi yksi niistä lempeistä aktivisteista. Mercedes Bentso oli megafonin kanssa aika tiukka täti, ja on Mercedeskin, mutta lempeämpi.”

Sana bentso liitti Roineen artistinimen päihteisiin, ja Roine on ollut kymmenen vuotta raittiina. Koronavuosi toi paljon muutoksia, Roine tapasi isänsä uudestaan ja hänen kihlattunsa pääsi pois vankilasta. Muutosten jälkeen oli hyvä lähteä rakentamaan uutta ja Roineesta tuntui oikealta luopua Bentso nimestä. Nimen vaihdoksen Roine näkee uuden alkuna.

“Haluaisin, että sallittaisiin taiteellinen prosessi myös siihen suuntaan, että saa jättää tietyt asiat pois. Ärsyttää ajatus, ettei artisti saisi muuttua.”

Nyt työn alla on kolmas kirja ja albumi, jonka Roine haluaa hioa rauhassa parhaaksi mahdolliseksi.

“Musiikissa saa sanottua asiansa kaikista ovelimmin, siinä pystyy hyödyntämään kielikuvia ja kieltä ihan eri tavalla. Musiikki ja kaunokirjoittaminen on ehkä loppujen lopuksi lempitapani ilmaista asiasta, kyllä minä olen eniten sellainen luova kirjoittaja. Kun kirjoitan runoja tai biisejä niin olen jotenkin eniten vapaa. Se on vain niin iso nautinto, sitä minä rakastan eniten, jos ei lasketa läheisiä ihmisiä, eläimiä ja Jumalaa.”

“Haluan enemmän keskittyä sellaiseen aktivismiin, joka on jollain tapaa pysyvää ja jonka vaikutus jää elämään.”

“Kun kirjoitan runoja tai biisejä niin olen jotenkin eniten vapaa.”

Tarinoita sateenkaari- hengellisyydestä

Hengellisyys ja sateenkaarivähemmistöön kuuluminen nähdään usein toisensa poissulkevinä identiteetteinä. Haastattelimme kahta sateenkaariuskovaista heidän kokemuksistaan hengellisyyden ja queer-identiteetin yhteensovittamisesta.

Somevaikuttaja ja kirjailija Samuel Jyrinki, 32, oli yhdeksännellä luokalla, kun huomasi pojan herättävän hänessä sellaisia tunteita, joita toisen pojan ei olisi kuulunut herättää. Oma tunnekokemusta oli silloin vaikea käsittää.

Nykyään hän puhuu avoimesti biseksuaalisuudesta, uskosta ja sukupuolienormien rikkomisesta blogissaan ja sosiaalisessa mediassa. Omien kokemusten kautta uskovaisuutta ja seksuaalivähemmistöön kuulumista käsittelevä esikoisteos *Paratiisi vai helvetti* julkaistiin kesällä 2021.

Ilmapiiri kotipaikkakunnalla Haapajärvellä oli vahvasti homofobinen. Paineita aiheuttivat myös vanhoillislestadiolainen uskonyhteisö, johon Jyringin perhe kuului. Kaikkein, mikä asettui cis-heteronormin ulkopuolelle, suhtauduttiin hyvin kielteisesti.

“Ei ollut vaihtoehtoa heteroudelle, koska sellaista tarinaa ei ollut olemassa. Ei ollut mitään vertailukohtaa, jonka kautta olisi voinut edes salassa elää sitä elämään tai identifioitua joksikin muuksi”, Jyrinki kertoo.

“Minulla oli pitkälle aikuisikään sellainen tunne, ettei minua ole olemassa.”

Koko seksuaali-identiteetti jäi hataraksi aikuisuuteen asti. Syvä selittämätön yksinäisyyden tunne vaivasi Jyrinkiä pitkään. Vasta silloin, kun representaatiota seksuaalivähemmistöistä alkoi olemaan paremmin tarjolla, hän pystyi löytämään jotain mikä resonoi omaan kokemukseen. Seksuaalisuuden hahmottumisen ja hyväksymisen jälkeen hänellä alkoi oman identiteetin tasapainottelu hengellisyyden kanssa. Se on haaste, joka jatkuu Jyringillä edelleen.

“Ihan alkuun ensimmäinen ajatus oli, ettei voi olla mitään sen suuntaista, jos olet uskovainen.”

Tilanne oli erittäin haastava henkisesti. Homoseksuaalisuutta ei itsessään nähdä syntyinä vanhoillislestadiolaisuudessa, mutta homoseksuaaliset teot ja ajatukset ovat kuitenkin sitä. Jyringin piti alussa käsitellä häpeää ja syyllisyyttä omasta seksuaalisuudestaan.

“

“Ei ollut vaihtoehtoa heteroudelle, koska sellaista tarinaa ei ollut olemassa. Minulla oli pitkälle aikuisikään sellainen tunne, ettei minua ole olemassa.”

“

“Kun kasvaa ympäristössä, jossa uskoa käytetään oikeuttamaan homofobiaa, ristiriita ja häpeä ovat valmiiksi sisäistetty, samalla kun käsitys omasta seksuaali-identiteetistä selkeytyy.”

Vastakkainasettelua ja tulevaisuuden toivoa

Jyrinki on pohtinut monen vuoden ajan uskonnolliseen yhteisöön liittyviä kysymyksiä. Miten yhteisöön kuulutaan ja voiko tapoja kuulua olla monia? Kenellä on valtaa määritellä kuka kuuluu ja kuka ei?

“En ole halunnut tehdä päätöstä siitä, kuulunko vai enkö. Rikon yleistä normia sen verran puheilani ja tavallani olla, että joidenkin mielestä en voi kuulua yhteisöön. Osa taas ajattelee, että voin kuulua yhteisöön. Se on mielestäni todella ristiriitaista.”

Jyringille yhteisö rakentuu ennen kaikkea muiden kanssa jaetun hengellisen yhteyden kautta. Yhteisön tapahtumiin osallistuminen on aina jäänyt enemmän taka-alalle.

Hengellisyydestä ja uskosta löytyy kuitenkin paljon hyvää, josta Jyrinki haluaa pitää kiinni. Usko Jumalaan ja ajatus taivaaseen pääsemisestä tuovat voimaa ja turvaa arjen keskelle.

Yhteiskunnastamme ei juurikaan löydy kertomuksia sateenkaarihengellisyydestä. Julkisessa keskustelussa asetetaan usein vastakkain konservatiivisia uskontulkintoja seksuaalivähemmistöjen edustajien kanssa. Silloin rakentuu narratiivi, jonka mukaan seksuaalivähemmistöillä ei ole muuta vaihtoehtoa kuin hylätä uskonsa, jos he haluavat elää vapaasti omana itsenään.

Jyringin mielestä hengellisyyden ja queer-yhteisöjen välinen vuoropuhelu vaatii muutosta.

“Miten tällainen vastakkainasettelu rakentaa minkäänlaista mahdollisuutta keskustella siitä, miten yhdistää näitä identiteettejä tai mitkä ovat vähemmistöjen oikeudet kirkon sisällä?”

Hän toivoo, että jokainen saisi mahdollisuuden miettiä omaa hengellisyyttään rauhassa, vaikka kuuluisi seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön. Polkua sekä oman hengellisyyden, että seksuaali- ja sukupuoli-identiteetin tutkiskeluun hengellisissä yhteisöissä pitäisi helpottaa.

“Hengellisyys voi olla voimavara, josta saa tukea ja turvaa arjen keskellä. Nämä toistensa vastakohtiksi mielletyt palat identiteetistämme voivat tukea ja vahvistaa toisiaan, jos me niin itse haluamme.”

Jyrinki toivoo, että tulevaisuudessa löytyisi tarpeeksi ymmärrystä ja tietoa, jotta nuoret voisivat rauhassa pohtia, mihin yhteisöön kuuluu ja mihin itse uskoo. Ilmapiirin pitäisi aina olla turvallinen ja väkivallaton.

Suurista ristiriidan tunteista huolimatta queer-identiteetin ja hengellisyuden yhteensovittaminen ei ole mahdotonta.

“Hengellisyys voi olla voimavara, josta saa tukea ja turvaa arjen keskellä. Nämä toistensa vastakohtiksi mielletyt palat identiteetistämme voivat tukea ja vahvistaa toisiaan, jos me niin itse haluamme.”

Diakoni Anni Iivanainen, 46, muistelee, kuinka lapsuudessa oma kokemus Jumalasta ja hengellisyydestä oli rakastava ja armollinen, vaikka fun-

“Lapsesta asti minulla oli vahva kokemus siitä, etten ole tyttö enkä poika. Mutta mikä minä sitten olen? Muunsukupuolisuudelle ei ollut silloin sanoja”

damentalistisen kristillisen ympäristön viestittämä Jumalan rakkaus ei aina tuntunut ehdottomalta.

Nyt Anni tuntee iloa, kun saa kohdata sateenkaari-ihmisiä seurakunnan sateenkaariyhteyshenkilönä ja luoda turvallisia tiloja kaikille uskoville. Hänen esikoisteoksensa Isä meidänkin ilmestyi aiemmin tänä vuonna. Kirja käsittelee sateenkaari-ihmisten kohtaamaa hengellistä väkivaltaa suomalaisissa seurakunnissa.

Iivanainen koki pienestä asti erilaisuuden tunnetta muiden ikäistensä seurassa silloin, kun hänen sukupuoli- ja seksuaali-identiteettinsä alkoivat muotoutua. Hän kasvoi hengellisessä perheessä

pienellä paikkakunnalla. Äiti toimi pyhäkoulun opettajana, ja perhe kuului tiiviseen uskonryhteyseen.

Iivanaisen muistot perheen sisäisestä hengellisyydestä ovat pääasiassa positiivisia, lapsuuden ajan lämpimiä muistoja, mutta perheen ulkopuolisessa yhteisössä vallitsevat asenteet kaikuivat helvetin pelkoa ja syyllistämistä. Oli oikeauskoisia, hyväksytyjä ihmisiä, *meitä*. Sitten oli *heitä*, ihmisiä, joita Jumala ei pelasta, koska he ovat vääränlaisia, vääräuskoisia tai väärällä tavalla uskovia. Iivanainen koki toiseutta häntä ympäröivään yhteisöön.

“Se tuntui ristiriitaiselta myös siksi, että minulla oli sellainen tunne, etten ole samanlainen kuin tyttöiksi määritellyt kaverini. En myöskään kokenut missään vaiheessa sellaista mielenkiintoa poikia kohtaan.”

Usein yhteisön sisällä aikuisten asennoituminen lapsiin oli ankara. Seurakunnan lastenkerhoissa lapset saivat kyllä olla lapsia, mutta sen ulkopuolella sai jatkuvasti pelätä tekevänsä jotain väärin ja saavansa luunapista. Tämä teki olosta vielä vaikeamman lapselle, joka koki voimakasta erilaisuuden tunnetta.

Varhaisiin tuntemuksiin omasta sukupuolesta ja seksuaalisuudesta liittyi todellinen helvettiin joutumisen pelko, eikä Iivanainen uskaltanut puhua niistä kenellekään.

“Lapsesta asti minulla oli vahva kokemus siitä, etten ole tyttö enkä poika. Mutta mikä minä sitten olen? Muunsukupuolisuudelle ei ollut silloin sanoja.”

Sateenkaari-identiteetti konkretisoituu

Yläasteella Iivanainen muutti pääkaupunkiseudulle. Olo helpottui, kun tuomitsevaa yhteisöä ei enää ollut eivätkä uskonasiat tunkeutuneet kotiin. Toiseuden tunne kuitenkin jäi.

“Yläasteiässä seksuaali- ja sukupuolikokemukset konkretisoituivat. Kaverit alkoivat seurustelemaan, ja se vähän seksuaalikasvatus mitä koulusta sai, oli hyvin heteronormatiivista. Ympäristössä ei ollut mitään, mihin olisin voinut samaistua.”

Iivanainen alkoi pohtia omaa seksuaali-, ja sukupuoli-identiteettiään suhteessa hengellisyyteen, ja sitä, voisivatko ne koskaan olla sulassa sovussa.

Iivanainen kävi yläastetta 80-luvun lopulla, jolloin

Yläasteikässä seksuaali- ja sukupuolikokemukset konkretisoituivat. Kaverit alkoivat seurustelemaan, ja se vähän seksuaalikasvatus mitä koulusta sai, oli hyvin heteronormatiivista. Ympäristössä ei ollut mitään, mihin olisin voinut samaistua

AIDS:in ja HIV:n ympärillä pyörivät kauhukuvat olivat vahvasti esillä mediassa aina silloin, kun puhuttiin homoseksuaalisuudesta. Ennen sosiaalista mediaa oli vaikeaa, lähes mahdotonta tutustua muihin sateenkaari-ihmisiin, jopa pääkaupunkiseudulla. Näinä aikoina livanainen koki irtautumisen tunnetta seurakunnasta.

”Oli tosi lähellä, että olisin halunnut erota kirkosta. Minulla oli vaihe, jolloin kirkko instituutiona edusti minulle pahaa ja synkkää. Mutta oma hengellinen usko on pysynyt vahvana, eikä ole hävinnyt missään vaiheessa.”

Rippikoulusta löytyi valonpilkahdus: isonen, joka oli tärkeä ja osoitti livanaiselle, että on olemassa myös muunlaista hengellisyyttä seurakunnan sisällä. Hänen ansiostaan livanainen päätti pysyä kirkon jäsenenä.

Myöhemmin opiskellessaan sosionomi-diakoniksi livanainen lähti neljän kuukauden mittaiseen opiskelijavaihtoon Saksaan, jossa hän sai kokea ensimmäistä kertaa vapautta olla oma itsensä. Saksassa opiskelijoiden keskuudessa oli näkyvillä samansukupuolisia pareja ja erilaisia ihmisiä.

Saksassa livanainen sai myös ensimmäiset seurustelukokemuksensa, joita ei tarvinnut salaila. Suomessa hän kuitenkin pysyi kaapissa vielä vuosia, sillä kotona ei ollut ihmisiä, jotka olisivat hyväksyneet sekä hengellisyyden että sateenkaari-identiteetin.

Kaapissa livanainen kokeekin olleensa kolminkertaisesti: perhe- ja opiskeluympäristöissä hän piilotti todellisen seksuaalisuutensa ja sukupuolikokemuksensa, kun taas sateenkaaritapahtumissa käydessään hän piilotti hengellisen identiteetinsä. Kaikki osat ovat saaneet elää avoimesti sovussa vasta nelikympppisenä.

Suomen laissa oli osan livanaisen opiskeluajasta voimassa kehotuskielto, joka kielsi homoseksuaaliin tekoihin kehottamisen, vaikka homoseksuaalisilta teoilta olikin jo poistettu rikosluokitus. Kehotuskielto poistui Suomen laista vuonna 1999.

Vielä valmistuessaankin livanainen kuitenkin koki, ettei hänelle ole ammatillisesti paikkaa seurakunnassa. Piispojen kannanotto kuului, että jos on seurakunnan työntekijä, ei saa toteuttaa homoseksuaalisia tekoja.

”En ammatillisesti, enkä muutenkaan kokenut kirkkoa kovin läheiseksi, mutta omaan uskoon kirkon negatiivinen suhtautuminen seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin ei ole koskaan vaikuttanut.”

Ikä on tuonut ymmärrystä

livanainen on vasta aikuisena ymmärtänyt, miten paljon hän on kokenut hengellistä väkivaltaa. Lapsesta asti häntä peloteltiin helvetillä. Lisäksi seurakunnassa kaikki perustui vakaaseen heteronormatiivisuuteen ja binääriseen käsityk-

seen sukupuolesta. Sekä seksuaali- että sukupuoli-vähemmistöön kuuluvalla ei ole löytynyt minkäänlaista samaistumis pintaa tai yhteenkuuluvuuden kokemusta.

Yhäkin työssään seurakunnassa livanainen kohtaa jatkuvasti toiseuttamista, Raamatun lauseilla kohdistamista sekä vihapuhetta, joka tunkeutuu sosiaalisen median kautta tuntemattomiltakin kotiin asti.

”On ollut sellaista, että saanko minä rukoilla sinun puolesta. Joskus ei edes kysytä, vaan aletaan vaan rukoilemaan, että parantuisin synnistä ja sairaudesta.”

Nykyään oma ympäristö on kuitenkin hyväksyvä, ja livanainen muistelee, kuinka korjaava kokemus hänelle oli, kun hän sai virkaan vihkimyksen. Seurakunnan piispa otti hänet osaksi yhteisöä ja sanoi, että hänellä on tärkeä paikka seurakunnassa. Oma työ sateenkaaritukihenkilönä on tärkeää, koska siinä saa olla luomassa turvallisia hengellisiä tiloja ja yhteyksiä muihin sateenkaari-ihmisiin.

livanaisen lempihetkiä työssä ovat kohtaamiset ihmisten kanssa. Esimerkiksi kun ihmiset näkevät sateenkaarisymbolin, he uskaltavat jakaa oman kokemuksensa. Nuorten kanssa käytävät keskustelut ovat palkitsevia, mutta varsinkin itseä paljon vanhempien sateenkaari-ihmisten kanssa jaetut hetket jättävät jäljen. Niiden kautta livanainen ymmärtää kuinka tärkeää on, että kaikkien näiden vuosien jälkeen iäkkäiden sateenkari-ihmisten olemassaolo tunnustetaan seurakunnassa.

Pilkkeen lukijoille jotka ovat kokeneet hengellistä väkivaltaa livanainen haluaa välittää viestin.

”Olet hyvä ja rakastettava juuri sellaisena kuin olet, ja sinulla on oikeus tuntea olosi turvalliseksi.”

Oli tosi lähellä, että olisin halunnut erota kirkosta. Minulla oli vaihe, jolloin kirkko instituutiona edusti minulle pahaa ja synkkää. Mutta oma hengellinen usko on pysynyt vahvana eikä ole hävinnyt missään vaiheessa.

Taide sanansaattajana

Warda Ahmed on helsinkiläinen sarjakuvataiteilija, joka teoksillaan kritisoi yhteiskuntaa ja voimaannuttaa yksilöitä.

Seinää vasten nojaa kookas kirjahylly täynnä sarjakuvia. Keskellä huonetta on matala, pyöreä pöytä. Pöydän päällä on papereita, luonnosvihkoja ja läppäri, jonka näytöllä pyörii anime. Istun tuolille pöydän ääreen ja minua vastapäätä asettuu taiteilija Warda Ahmed, joka on kutsunut minut työhuoneeseensa haastattelua varten.

Kun Ahmedilla on sanottavaa, hän paketoi sen sarjakuvaan. Ahmedin sarjakuvat pohjautuvat tosielämään, ja niissä käsitellään monitasoisesti aiheita muun muassa identiteettiin, kuuluvuuteen ja yhdenvertaisuuteen liittyen.

Vaikutteita tekemiseensä Ahmed on saanut muun muassa iranilaiselta taiteilijalta Marjane Satrapilta, joka tunnetaan parhaiten omaelämäkerrallisesta sarjakuvateoksestaan *Persepolis*. Ahmed kokee osittain samastuvansa pakolaistaustaisen Satrapin kasvutarinaan.

Ahmed tuli perheensä kanssa turvapaikanhakijoina Suomeen vuonna 1989. Ahmed oli tuolloin nelivuotias.

Entisestä kotipaikkakunnasta Järvenpäästä Ahmedille on jäänyt erityisesti mieleen kirjasto. Kirjasto oli hänelle lapsena merkityksellinen paikka, jossa vierähti helposti monta tuntia kirjoja ja sarjakuvia lukien. Ahmed myös muistaa, kuinka yksipuolisia tarinoissa esiintyvät hahmot olivat.

”Kirjastojen pitäisi osaltaan huolehtia tarjontansa moninaisuudesta.”

Ahmedin sarjakuvissa hahmot ovat moninaisia. Vaikka Ahmed pyrkiikin tarinoillaan aina sanomaan jotain, ei-valkoisuus ei itsessään ole poliittinen ilmaus, toisin kuin jotkut voivat luulla.

”Sarjakuvani ovat heijastus elämästäni, ja siinä

“

Aiemmin tuntui siltä, että jos mä en puhu, niin ei puhu kukaan. Nykyään äänessä olevia on onneksi enemmän, ja voi luottaa muiden panokseen.

”

vähemmistöön kuuluminen on normi. Sehän on ihan väärin, jos ajattelee kaiken itsestään poikkeavan olevan aina kannanotto ja hirveän poliittista.”

Yhteiskunnan arvojen ja asenteiden muutos ilmenee sarjakuvissa hyvin. Ennen saatettiin hehkuttaa teoksia, jotka eivät tänä päivänä kestäisi päivänvaloa. Se ei tarkoita, etteikö asioista puhuttu. Keskustelu aina vain tuppasi jäämään kesken, tuumii Ahmed.

“Ystäväni yritti juuri tarjota joitakin vanhoja *Ramma*-sarjiksia. Se on sisällöltään sellaista, mitä ei enää nykyään katsottaisi lapsille sopivaksi.”

Ahmed on tehnyt sarjakuvia lapsesta asti. Lukiossa siitä tuli hänelle se ykkösjuuttu. Sarjakuvapiirtäminen oli myös verrattain halvempaa muut taidemuodot, mikä sopi opiskelijalle hyvin.

Lukioaikoina Ahmed tutustui muihin sarjakuvapiirtäjiin netissä. Hänet pyydettiin osaksi naissarjakuvantekijöiden yhteisöä Nettinarttuja, joka koostui feministisistä tekijöistä. Nettinarttujen verkkolehti oli ensimmäinen paikka, missä Ahmedin töitä julkaistiin. Sitten hän pystytti oman sarjakuvabloginsa, ja hänen sarjakuviaan on

julkaistu sarjakuva-antologioissa ja lehdissä.

Nykyään Ahmed on osa Sarjakuvafeministit-kollektiivia, johon kuuluu paljon erilaisia ihmisiä, joita yhdistävät feministiset toimintatavat. Feminismi on Ahmedin tekemisessä keskiössä, eikä hän pelkää sanoa sitä ääneen. Kantaaottavan taiteen lisäksi Ahmed osallistuu julkiseen keskusteluun somessa. Nykyään kuitenkin valikoiden, omien voimavarojensa mukaan.

“Aiemmin tuntui siltä, että jos mä en puhu, niin ei puhu kukaan. Nykyään äänessä olevia on onneksi enemmän, ja voi luottaa muiden panokseen.”

Painavien aiheiden parissa työskentely voi olla henkisesti raskasta. Tämän Ahmed sai kokea, kun hän työsti sarjakuva-antologiaa *Sisaret 1918*. Finlandia-palkinnon voittanut teos käsittelee Suomen sisällissotaa tositarinoin perustuvien tarinoiden kautta, jotka ovat peräisin Kansan Arkiston muistikokoelmasta ja Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran 1918-kokoelmasta. Kukin taiteilija sai tulkittavakseen yhden tarinan, mikä vaati muistelmiin, lähdemateriaaleihin, aikakauteen, ja historiallisiin yksityiskohtiin huolellista tutustumista.

“

Sarjakuvani ovat heijastus elämästäni, ja siinä vähemmistöön kuuluminen on normi. Sehän on ihan väärin, jos ajattelee kaiken itsestään poikkeavan olevan aina kannanotto ja hirveän poliittista.

“

“

Joskus ideoita ja ajatuksia
tuntuu olevan ylitsevuotavasti,
mutta kun ne saa kirjoitettua
ylös ja jäsenneiltyä visuaaliseksi
kokonaisuudeksi, ne
selkeytyvät.

“

”Tällaisten synkkien aiheiden parissa mä yleensä olen, mutta kun pari vuotta pyöri lähes ainoastaan sisällissodan aiheissa, niin olihan se iso taakka. Olen kyllä tosi tyytyväinen, että projekti sai sellaisen vastaanoton, minkä se ansaitsi.”

Luova prosessi ei ole yksinkertainen. Sarjakuvan tekemiseen kuuluu monta eri vaihetta, kuten tarinan ideointi, mahdollinen taustatyö, käsi- sekä kuvakäsikirjoitus, hahmottelu ja tarinan viimeistely koneella.

”Joskus ideoita ja ajatuksia tuntuu olevan ylitsevuotavasti, mutta kun ne saa kirjoitettua ylös ja jäsenneiltyä visuaaliseksi kokonaisuudeksi, ne selkeytyvät.”

Nykytilanne on Ahmedille poikkeuksellinen, muutenkin kuin pandemian takia. Taiteilija tekee sarjakuvia kokoaikaisena työnään nyt neljättä vuotta putkeen. Hän on osana Koneen Säätiön rahoittamaa hanketta *Sarjakuva ja siirtolaisuus*. Hankkeessa tarkastellaan siirtolaisuuden käsitteitä sarjakuvassa ja sarjakuvan soveltuvuutta osana antirasistista ja siirtolaisuutta ja pakolaisuutta käsittelevää aktivismia.

Ahmed ei nuorempana uskonut, että sarjakuvia olisi mahdollista tehdä ammatikseen.

”Harvalla tuntemallani kovallakaan tekijällä oli varaa tehdä sarjakuvia. Suomalaiset taiteilijat tekevät usein myös muuta työtä, josta saavat elantonsa”, Ahmed toteaa.

”Nyt, kun olen saanut apurahan, ei tarvitse jatkuvasti miettiä, mistä seuraava palkka tulee.”

Ahmedille tulee paljon työtilauksia järjestöiltä, yleensä ihmisoikeusjärjestöiltä, mutta hänen kaltaiset tekijät harvemmin saavat neutraaleja kaupallisia tilauksia. Toisenlaisiin kuvioihin mukaan pääseminen kuitenkin kiinnostaa.

”Olisi kiva, jos multa tilattaisiin prokkis, mitä ei ole tilattu sen takia, että olen poliittinen tekijä. Suomessa on paljon sarjakuvantekijöitä, joita ajatellaan poliittisina, ja niiltä tilataan vain tietyt

jutut. Olisi mukavaa tehdä myös muuta.”

Tulevaisuudesta Ahmed ei osaa varmuudella sanoa. Pandemia pelaa siinä osaansa. Taiteilija toivoo saavansa kasattua albumeja sarjakuvista, joita on tehnyt nyt pari vuotta, ja pääsevänsä seuraavan projektinsa pariin.

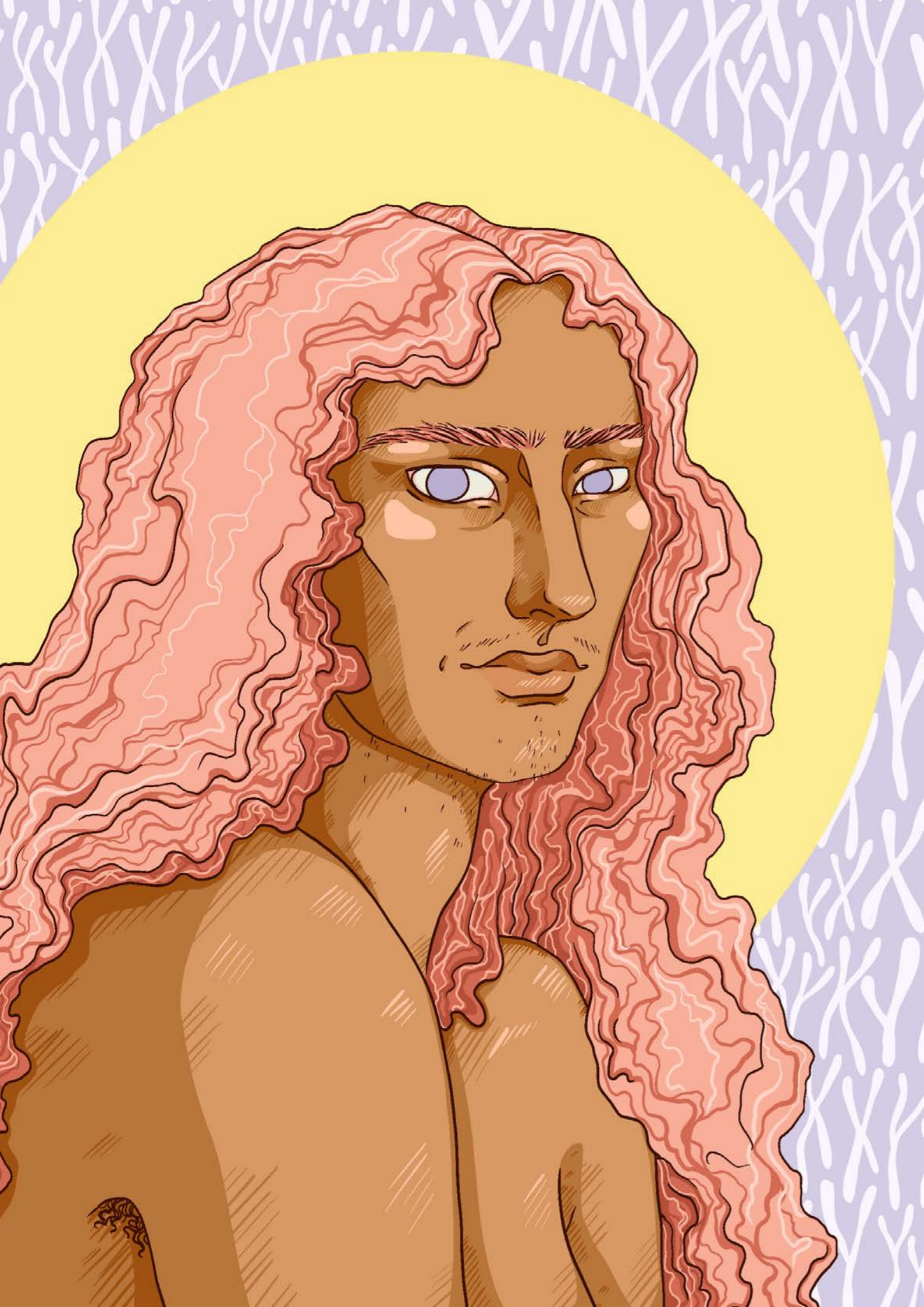
Ahmedin seuraava projekti, *Feminiinikeho Somalimaassa* on erityisesti somaliyleisölle suunnattu yhdenvertaisuus- ja identiteettikysymyksiin keskittyvä sarjakuva, joka käsittelee somaliyhteisöjen sisällä tapahtuvaa kehojen valvomista, ja pyrkii haastamaan binääristä sukupuolikäsitystä. Teoksen alkuperäinen julkaisukieli tulee olemaan somali.

10 Myyttiä

Intersukupuoliset joutuvat kohtaamaan paljon ennakkoluuloja elämänsä aikana. Intersukupuolisuus tarkoittaa joukkoa erilaisia luonnollisia variaatioita, joissa kehon synnynnäiset sukupuolitetut piirteet, kuten kromosomit, sukuelimet tai hormonitoiminta eivät ole yksiselitteisesti nais- tai miestyypilliset. Myyttejä on murtamassa Aikku Meura, joka on intersukupuolisuusaktivisti ja Intersukupuolisten ihmisoikeudet eli ISIO ry:n hallituksen jäsen.

intersukupuolisuudesta

Myytti 1: Intersukupuolisuus on erittäin harvinaista.

“Intersukupuolisuus ei ole niin harvinaista kuin mitä väitetään. Intersukupuolisuuden määritelmästä riippuen saadaan erilaisia arvioita intersukupuolisuuden yleisyydestä.”, Meura toteaa.

Intersukupuolisuus on kattotermi, jolle on erilaisia määritelmiä: lääketieteellisestä näkökulmasta intersukupuolisuus hahmotetaan erilaisina kehon häiriötiloina, joiden seurauksena kehossa on sekä nais- että miestyypillisiä piirteitä. Tämä on suppea määritelmä verrattuna näkökulmaan, jota Meura kutsuu ihmisoikeusnäkökulmaksi.

“Tällä laajemmalla näkökulmalla keskitytään puhumaan ennemmin kehon sukupuolitettujen piirteiden moninaisuudesta, joka haastaa totuttuja käsityksiä ihmisen sukupuolesta. Sateenvarjoterminä tuo näkyväksi ihmiset, joita yhdistää marginalisointi ja syrjintä.”

Myytti 2: Intersukupuolisuus näkyy heti syntymässä.

“Intersukupuolisuus havaitaan eri ihmisillä eri ikävaiheissa. Joillakin se havaitaan heti syntymän jälkeen, joillakin teini-iässä ja joskus myöhemmälläkin iällä. On myös ihmisiä, jotka eivät koskaan saa tietää olevansa intersukupuolisia.”

Intersukupuoliset piirteet voivat ‘asua’ eri puolilla kehoa: sukuelimissä, hormoni- tai kromosomitominnassa. Esimerkiksi jokin murrosikään liittyvä kehollinen muutos voi tapahtua odottamattomalla tavalla, minkä takia intersukupuolisuus huomataan.

“Odottelin itse pitkään kuukautisten alkamista. Kun asiaa selvitettiin lääkärissä, ilmeni, etteivät sukupuolipiirteeni ole täysin naistyyppilliset”, Meura kertoo.

“Tosin lääkäri, joka näitä asioita havaitsee, ei yleensä käytä sanaa intersukupuolinen. He toteavat, että sinulla on se ja se harvinaisen häiriötila, jolla on jännä entisen ajan lääkärisedän mukaan päätetty nimi. Vasta myöhemmin itse googletamalla voi löytää sanan intersukupuolisuus. Näin kävi itsellenikin.”

Meura kaipaa vähemmän puhetta häiriöistä ja epätasapainoista, sillä hän ei halua identifioitua diagnooseihin.

“Koen voimaannuttavampana kokea kuuluvani moninaiseen ihmisryhmään, joka ansaitsee enemmän representaatiota ja oikeuksia.”

Myytti 3: On intersukupuolisten lasten omaksi eduksi, että heille määrätään syntyessä binäärinen sukupuoli ja että heille suoritetaan kirurgisia toimenpiteitä.

“Intersukupuolisille lapsille tehdään lääketieteellisiä ‘hoitotoimenpiteitä’ myös Suomessa. Se on vääryys, sillä niitä tehdään yleensä ilman terveydellistä perustetta. Sukuelinkirurgiaa suoritetaan siis toisten ihmisten - yhteiskunnan - mukavuuden vuoksi. Tämä on vakava ihmisoikeusloukkaus”, Meura toteaa.

“Millä oikeudella näitä peruuttamattomia toimenpiteitä tehdään ihmiselle, joka ei voi ilmaista, tai edes muodostaa suostumusta? ISIO ry on perustettu nimenomaan sitä varten, että nämä leikkaukset kiellettäisiin lailla. Ympäri maailmaa intersukupuolisuusaktivistit pyrkivät saamaan juridisia muutoksia, joilla näitä leikkauksia kiellettäisiin.”

Myytti 4: Intersukupuolisilla on samanaikaisesti nais- ja miestyypilliset sukuelimet.

“On sellaista intersukupuolista kehollisuutta, joka ilmenee ulkoisissa sukuelimissä. Ei ole mitään tiettyä tapaa, jolta intersukupuoliset sukuelimet näyttävät.”

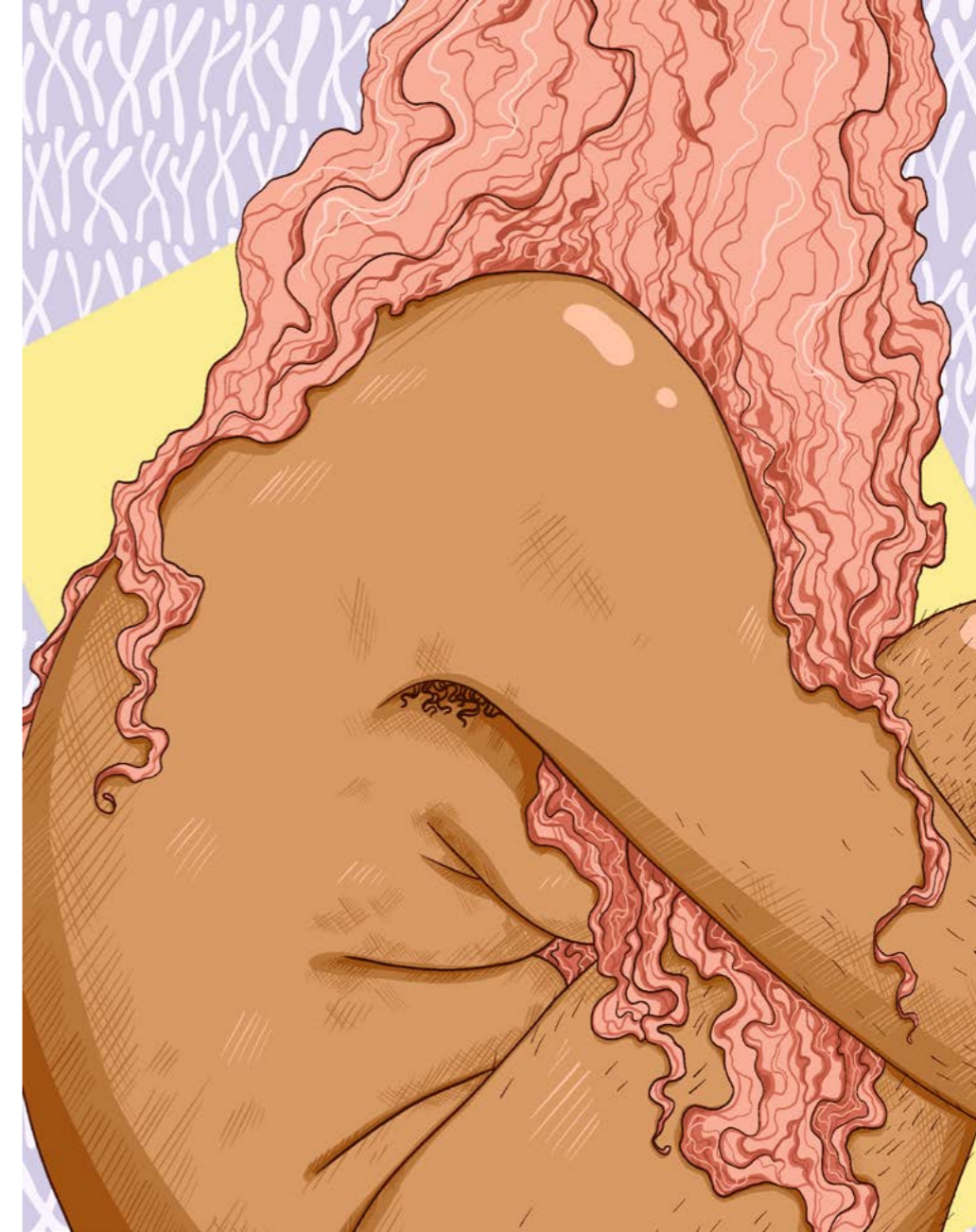
Meura muistuttaa, etteivät muidenkaan kuin intersukupuolisten sukuelimet ole yleisen luokittelun kohteena.

“Antakaa siis meidänkin sukuelinten olla rauhasa.”

Myytti 5: Intersukupuoliset ilmaisevat itseään androgyynisti.

“Sanasta androgyyni tulee mieleen sellainen stereotyyppinen laiha, maskuliininen ja valkoinen olemus, niinkuin joku *Måneskinin* Damiano. Intersukupuolisuus on synnynnäistä kehollisuutta, kun taas androgynia on enemmän jotakin jota ihminen haluaa toteuttaa, koska se tuntuu omalta tai on ihan vain tyylin vuoksi.”

“Intersukupuolisten ihmisten itseilmaisuus ja tyyli voivat ilmentää sukupuolta ihan millä tavalla tahansa.”

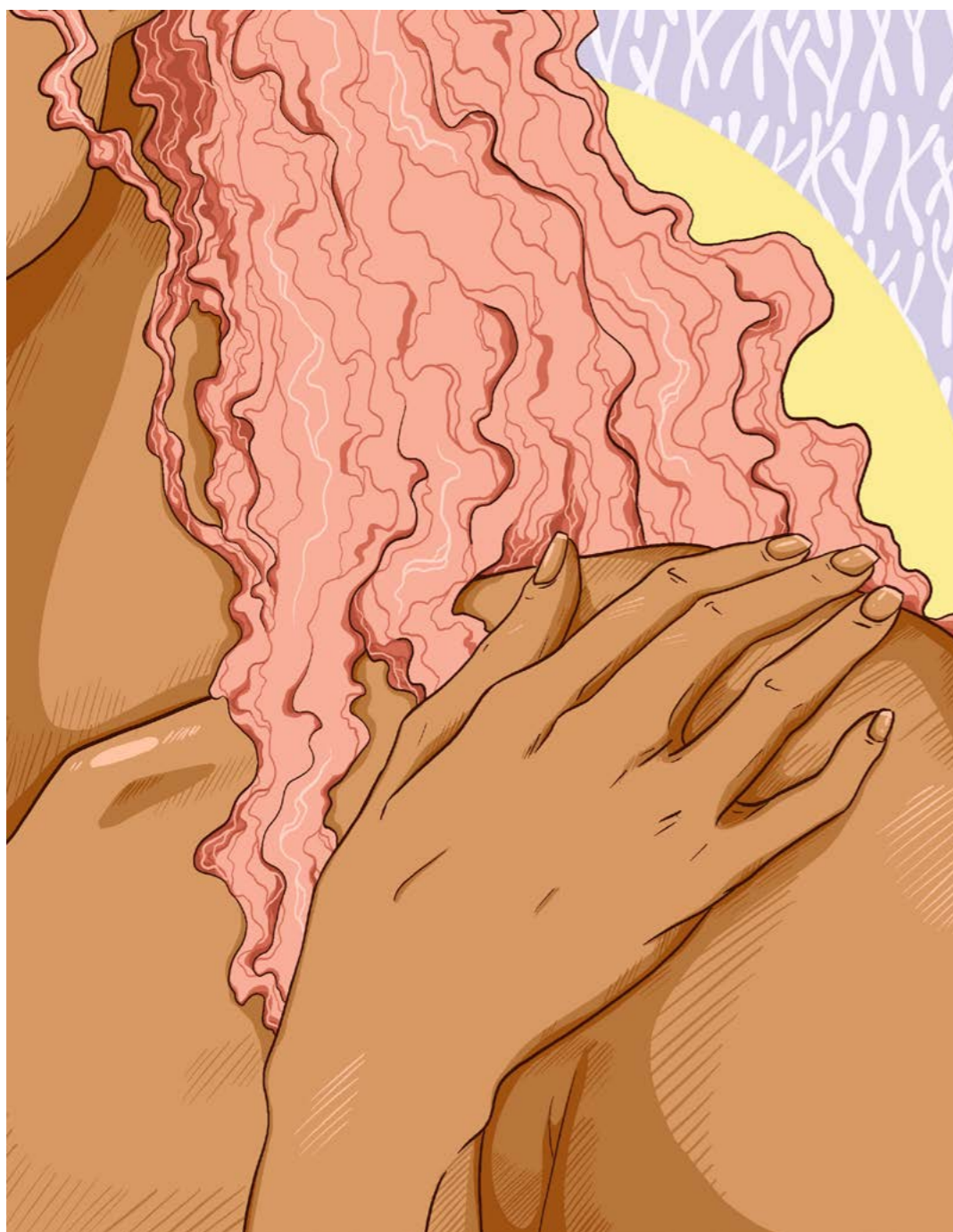
Myytti 6: Intersukupuolisuus ei ole sateenkaariryhteyteen kuuluva sukupuoli-identiteetti, vaan terveydentila.

“Tähän ei ole yhtä oikeaa vastausta. Itselleni on merkityksellistä ja tärkeää, että intersukupuoliset ihmiset hyväksyvät sateenkaariryhteyteen, jos he vain haluavat. Intersukupuoliset ovat tottuneet piilottelemaan itseään, ja representaatio on harvinaista. Sateenkaariryhteyteen kuulumisen tarjoaa sellaista arvonantoa ja näkyvyyttä, jota meille ei juurikaan ole muualla yhteiskunnassa tarjottu.”

Kaikki intersukupuoliset eivät kuitenkaan kaipaa näkyvyyttä tai kuuluvuutta sateenkaariryhteyteen, Meura muistuttaa. On jokaisen itsemäärittelykyky, haluaako kuulua sateenkaariryhteyteen. On myös sellaisia ihmisiä, joilla on intersukupuolista

kehollisuutta, mutta jotka eivät halua käyttää itsestään termiä intersukupuolinen vaikkapa “outouden” stigman takia.

“Ei ole tarkoituksenmukaista häivyttää intersukupuolisuudesta sen fysiologista pohjaa. Kuka tahansa ei voi identifioida itseään intersukupuoliseksi, vaan siihen tarvitaan jonkinlainen kehoon liittyvä peruste. Toisaalta intersukupuolisten yhteisössä näkyy myös portinvartijahenkistä ajattelua: on diagnooseja, jotka ovat yleisemmin intersukupuolisuuteen liitettyjä kuin toiset. Olen itsekin joskus miettinyt, olenko ‘tarpeeksi’ intersukupuolinen.”

Myytti 7: Ihmiset, joilla on epätyypillisyyttä hormonitoiminnassa aiheuttavia oireyhtymiä (kuten munasarjojen monirakkulaoireyhtymä PCOS), ovat intersukupuolisia.

“Tämä liittyy siihen keskusteluun intersukupuolisuuden määrittelystä ja myös portinvartijuudesta. Esimerkiksi PCOS:ssa on kyse siitä, että hormonitoiminta ei ole linjassa kehon muiden sukupuolipiirteiden kanssa, mutta silti vain osa PCOS-ihmisistä puhuu itsestään intersukupuolisina.”

“Arvioin, että mitä enemmän ihmisellä on ulospäin näkyviä intersukupuolisia ominaisuuksia, sitä todennäköisemmin he mieltävät itsensä intersukupuolisiksi. Silloin termiä on tavallaan vaikeampi ohittaa.”

Myytti 8: Intersukupuoliset eivät voi saada lapsia.

“Jotkut eivät voi, jotkut puolestaan voivat. Se riippuu siitä, millaisia lisääntymiselimiä kehossa on. Asia selitetään hyvin Hans Lindahlin Youtube-videolla *Can intersex people get pregnant?*”

Myytti 9: Intersukupuoliset ovat transsukupuolisia.

“Jotkut ovat, jotkut eivät. Tietenkin on intersukupuolisia jotka haluavat hakeutua kokevat itsensä transsukupuolisiksi tai haluavat hakeutua transprosessiin. Intersukupuolisuus itsessään ei kuitenkaan tarkoita transsukupuolisuutta.”

Myytti 10: Intersukupuolisuus on todiste siitä, että sukupuolia on enemmän kuin kaksi.

“Ymmärrän hyvän tarkoituksen väitteen takana, mutta miksi osa “sateenkaarevasta” väestä mainitsee meidän vain silloin, kun meidän olemassaololla on tällainen välinearvo?”, Meura ihmettelee.

“Minun tehtäväni ei ole olla todistusaineistoa tai argumentti keskustelussa sukupuolen syvimmästä olemuksesta. Intersukupuolisuus ei myöskään ole mikään kolmas sukupuoli.”

Meuran mielestä tällainen intersukupuolisuuden näkyvyys ei ole riittävää.

“Tarvitaan myös muunlaisia tapoja tulla nähdyksi ja huomioituksi intersukupuolisena. Suomessakin on viime vuosina voimistunut intersukupuolisten omaa tilaa ja oikeuksia vaativa aktivismi. Se on avain muutokseen.”

Sateenkaarimedian vuosikymmenet

Viimeisen 50 vuoden aikana nähty muutos valtavirtamedias-
ta huokuvissa asenteissa seksuaalivähemmistöihin liittyen on
ollut huomattava. Viisikymmentäluvulla asenteet olivat jyrkän
tuomitsevia ja homoseksuaalisia tekoja tuomittiin rikollise-
na toimintana. Nykypäivänä homot ovat vakiintunut osa kau-
punkien katukuvaa, kulttuuria sekä arkipäivää, eikä mediassa
sallita hienovaraistakaan homofobista viestiä. Tämä artikkeli-
sarja tutkii muutoksia, joita homoseksuaalisuuden julkikuva ja
sen myötä yhteisö itse, ovat käyneet läpi Suomen historiassa.
Sarjan viidennessä osassa siirrytään uudelle vuosituhannele
ja nähdään kuinka homoseksuaalisuus muuttuu televisiossa
arkipäiväisemmäksi aiheeksi. Vaikka seksuaalivähemmistöjä
edustavia hahmoja näkyynkin, kuinka todenmukaista edustus on?

Vuonna 2000 Suomessa astui voimaan uusi perustuslaki, johon kuului syrjintäkielto sukupuolen, iän, seksuaalisuuden, uskonnon, terveyden-tilan tai taustan perusteella. Tämän lisäksi uuden presidentin Tarja Halosen ansioluetteloon kuului toiminta Setan puheenjohtajana vuosina 1980-1981. Vuosituhannen vaihteessa oltiin kuljettu pitkä matka 60-luvun julkisesta ilmapiiristä, jossa homoutta pelättiin ja pidettiin Ruotsista leviävänä sairautena. Sateenkaariyhteisöllä oli nyt oma sisäinen kulttuurinsa, ja myös julkiseen keskusteluun oli tullut uudenlaisia monimuotoisia ulottuvuuksia, kuten väittelyä sateenkaariperheiden oikeudesta olemassaoloon ja lainsäädännölliseen tunnustukseen. Myös sukupuolen moninaisuudesta oli orastavaa keskustelua.

2000-luvun ensimmäisinä vuosina Suomessa televisiossa alkoi näkyä avoimesti homoseksuaalisia ihmisiä ja hahmoja, vaikkakin ulkomaalaisissa, etenkin amerikkalaisissa ohjelmissa heitä oli näkynyt jo aikaisemmin. Vaikka homoseksuaalisia hahmoja oli näkyvillä, heidän tarinaansa liittyi yleisesti jokin negatiivinen mielleyhtymä esimerkiksi kaapissa elämisestä, tai ulos tulemisen huonoista seurauksista.

Näihin ensimmäisiin julkisesti homoseksuaalisiin hahmoihin suomalaisessa valtavirtamediassa kuului muun muassa suosittu saippuasarjan Salatut

elämät Kalle-hahmo. Ismo Laitelan pojan Kallen hahmo oli sarjassa mukana vuosina 1999-2002, ja palasi ohjelmaan vuonna 2012. Kallen homous tuli yleisölle ilmi jo hahmon ollessa nuori. Hahmon ollessa teini-ikäinen hän tuli kaapista ulos isälleen, ja tilanne kärjistyi fyysiseksi tappeluksi. Ismon pitkä tie poikansa homouden hyväksymiseen oli iso osa hahmojen tarinaa 2000-luvun alun jaksoissa.

2002 Suomessa astui voimaan laki rekisteröidystä parisuhteesta. Tämä tarkoitti, että ensimmäistä kertaa myös homoparit saivat virallisen tunnustuksen liitolleen, vaikka liitolla ei ollutkaan vielä samoja oikeuksia kuin avioliitolla, jonka heteroparit saattoivat solmia. Esimerkiksi adoptioon liittyvät säädökset olivat epätasa-arvoiset.

Vuonna 2005 suositusta amerikkalaisesta Queer Eye for the Straight Guy -ohjelmasta alettiin tuottaa suomalaista vastinetta. Ohjelmassa viisi homomiestä suunnittelivat muodonmuutoksen ohjelmaan ilmoitetulle heteromiehelle. Vielä vuonna 2005 Suomessa herätti kohua televisio-ohjelma, jonka keskiössä olivat homomiehet.

Nettilehti CITY julkaisi huhtikuussa 2005 Anna Perhon kirjoittaman artikkelin alkavasta Sillä silmällä -ohjelmasta, jossa hän esitteli ohjelman formaatin ja ensimmäisellä kaudella esiintyvät miehet. Perhon kirjoituksesta käy ilmi, että ohjelmaan

Homo-Viisikon uudet seikkailut

City esittelee ensimmäisenä Suomen Sillä silmällä – tähdet homo homolta.

✍ Anna Perho 🕒 4.3.2005 00:00 📷 Numi Nummelin

valitut miehet olivat innoissaan ja tyytyväisiä, että Suomessakin televisiossa näkyisi nyt julkisesti homoseksuaalisia ihmisiä. Homoyhteisölle medianäkyvyys oli vielä 15 vuotta sitten suuri asia. Kuitenkin kun juttua lukee vuoden 2021 ajatusmaailman suodattimen läpi, koko kirjoitus on monin tavoin lähes myötähäpeää herättävä. “Nakkijonon punaniskoilla on kestämistä. Milloin homoista tuli muotia? Kuka päätti, että sinkkutyttö ilman homoystävää on luuseri?”

Edustus oli siis stereotyyppistä ja yksiulotteista. Homohahmon olemassaololla oli lähinnä yksi tarkoitus: olla homo. Joko luodakseen saippuaoperaan draamaa homoudesta aiheutuvalla perheriidalla, tai olemalla sinkkutyttö homoystävä. Edustus valtavirtamediassa painottui myös erityyppisesti voimakkaasti homomiehiin. Lesboista oli vain satunnaisia, yleisesti negatiivisesti värittyneitä mainintoja, eikä sukupuolivähemmistöjä oikeastaan näkyneet.

Jari Sillanpää oli yksi mieleenpainuvimmista 2000-luvun julkisista ulostuloista. Sillanpään homoutta oli spekuloitu mediassa, ja hän oli siitä itsekin vihjaillut 90-luvulta lähtien. Median edustajat olivat kuitenkin neuvoneet häntä vaikeamaan aiheesta. Helsingin Sanomat julkaisi 5. maaliskuuta 2006 Anna-Stina Nykäsen artikkelin Sillanpään ulostulosta. Vuonna 2006 tämä oli vielä niin iso uutinen, että se ansaitsi kokonaan oman jutun. Artikkelissa kuitenkin jo spekulointiin, että “Hän saattaa olla viimeinen merkittävä “ulostulija”. Nuori polvi ei enää raja-aidoista välitä.”

2000-luvulla homous oli jo heterokansallekin näkyvää, ja siitä puhuttiin, mutta varsinkin vanhempi sukupolvi, joka oli kasvanut voimakkaiden ennakkoluulojen aikakaudella, suhtautui aiheeseen vielä vahvan negatiivisesti. Lainsäädännössä tehtiin 2000-luvun aikana valtavia harppauksia, kun vuosittain lähestyessä vallinneesta kehoituskiellosta päästiin vuonna 2009 lakimuutokseen, joka mahdollisti perheen sisäisen adoption myös rekisteröityneessä parisuhteessa eläville vanhemmille.

Sillä silmällä Mikael ja Tommi heteroiksi IS:n kurssilla

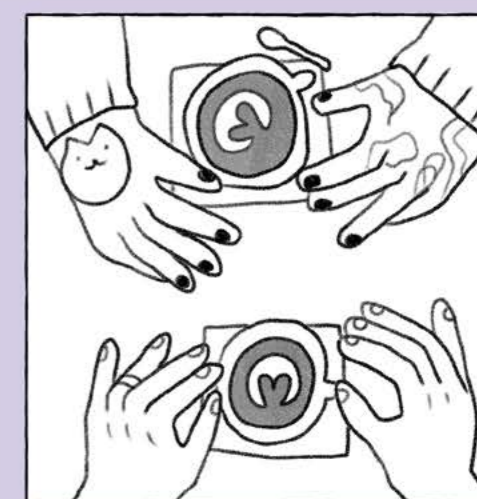
Sillä silmällä -ohjelmassa heteromiehiä stailaavat homot Tommy Kilponen ja Mikael Hytönen saivat maistaa omaa lääkettään. Järjestimme IS:ssa heille heterokurssin, jossa miesten pukeutuminen, ruokailutottumukset ja koko olemus laitettiin uusiksi.

➔ JAA

Päiväkirja

Sebastian Sotavalta on queer-taiteilija Helsingistä. Päivisin hän suunnittelee nettisivuja, iltaisin piirtää ja homorummuttaa sateenkaarijärjestöissä.

PILKE

FEMINISTINEN & ANTIRASISTINEN SATEENKAARILEHTI